

סדר הבאת הביכורים

נערך ע"י ישראל יצחק הלוי איצקוביץ
הזכות לצלם נתונה רק למטרות חינוך ולא
למטרות רווח
052-7635514

סיפרנו לילדים היקרים על רבי משה שהיה לו שדה נטוש ועזוב, ביום מן הימים החליט רבי משה שהגיע הזמן לעבד את השדה ולנטוע פירות, רבי משה והבן שלו עבדו קשה מספר חודשים לסקל ולהוציא את האבנים וכל הפסולת שהצטברה במשך מספר שנים, לאחר העבודה הקשה הגיע זמן הנטיעה, הם חילקו את השדה לשניים, חצי הם נטעו רימונים, ובחצי השני הם נטעו תאנים.

לאחר הנטיעה הגיע זמן התפילות, רבי משה ובנו התחילו ותפילות ותחנונים שה' ישלח גשם!!!! לא ניתן לתאר את השמחה הגדולה בעת שהגיעה הגשם הראשון, רבי משה ובנו התחילו לרקוד כמי שאחזו בלמוס.

מדי יום ביומו יצאו רבי משה ובנו לראות מה קורה עם הנטיעות שהם נטעו, ולאחר זמן הם גילו נטיעות קטנות יוצאות, ולאחר זמן יצא עץ ויצאו פירות יפים ומתוקים, בנו של רבי משה השתוקק מאוד לאכול ולטעום את הפירות, אבל רבי משה אמר לו שאסור, משום שזה ערלה, הילד שאל את רבי משה מה זה ערלה, ורבי משה הסביר לו ששלוש שנים אסור לאכול את הפירות! מה!!!!???? שאל אותו הילד, שלוש שנים לא נוכל לאכול, אמר לו רבי משה כן! ב"ה שה' נתן לנו מצוות ואנחנו יכולים לקיים אותם, אחד מהמצוות הוא לא לאכול פירות במשך שלוש שנים.

שלוש שנים הם המתינו בקוצר רוח, בשנה הרביעית חשב הילד שהנה הפירות הם שלהם, אמר לו רבי משה לא!! מה קרה שאל הילד, עדיין אסור לאכול אלא צריך להעלות הכל לירושלים.

בשנה החמישית הילד כבר חיכה בקוצר רוח ליציאת הפירות, לאחר המתנה מורטת של חמש שנים!!!! וב"ה כשיצא הפרי בקוטנו, רבי משה ובנו התחילו לרקוד ריקודים סוערים בשמחה שיש להם כבר פרי שלהם, עודם רוקדים והנה הם מבחינים שהרב לוי עומד ומצפה להם, רבי משה הפסיק מיד את הריקודים, ושאל את הרב לוי האם הוא רוצה לומר לו משהו, הרב לוי הנהן בראשו ואמר לו שראיתי את השמחה הגדולה, ואני מבין את השמחה הגדולה על יציאת הפרי, אבל ה' רוצה שאת השמחה הגדולה יתנו לו, מה הכוונה שאל רבי משה, ענה לו הרב לוי שאת הפרי הראשון צריך להביא לבית המקדש כי הוא הפרי שהכי משימח.

רבי משה שהיה ירא שמים אמיתי, הבין ושמח לתת לה' את מה שהוא הכי שמח, והניח על הרימון הקטן חוט אדום² לשים לב שהוא הפרי הראשון, וכך הוא גם הניח על הפרי הראשון של התאנים, הרב לוי אמר לו שכעת יאמר "הרי אלו ביכורים"³ ורבי משה אמר, ואחר כך הם המתינו שהוא יגדל.

¹ וכך מבואר בצל"ח (ברכות לה. ד"ה מה) שאין נותנים ביכורים בנטע רבעי, ומביאו בדרך אמונה (מעשר שני פרק ט' ס"ק כט) וטעם הדבר משום שמעשר שני ממון גבוה, וחיוב ביכורים הוא רק על מידי שהוא ממון בעלים, אמנם עי"ש בהערה קכה שדייק מדברי הירושלמי שסובר שהוא ממון בעלים ועכ"ז פטור מביכורים, והניח בצ"ע טעם הפטור לשיטה זו.

² במשנה (ביכורים פרק ג' משנה א') כתוב שאם הוא רואה תאנה שביכרה אשכול שביכר או רימון שביכר כורך עליה גמי, גמי האמור היינו חוט העשוי מקנה גומה. אמנם הרמב"ם (בפירוש המשניות) כתב שמה שמבואר במשנה "גמי" אין הכוונה שיש קפידא לקשור בגמי דווקא, אלא חוט הקשירה שהיה נהוג בימים הללו היה גמי, ולכך נקטה המשנה גמי, אבל אפשר לקשור בכל חוט שיש בידו. אכן לשון התוספתא (פרק ב' הלכה ז') קושרן במשיחה.

³ נחלקו ת"ק ורבי שמעון (ביכורים פרק ג' משנה א') בזמן הפרשת הביכורים בפיו, לדעת תת"ק הוא מפריש בפה תיכף בעת שהוא מניח את הגמי, ומאותה רגע חל על הפרי קדושת ביכורים והיא אסורה לזרים ונוהג בה כל קדושת פירות ביכורים.

הבן של רבי משה שאל את אבא שלו "אבא" מדוע אתה לוקח רק מעץ רימונים, הרי יש לך הרבה סוגי עצים, ומדוע לא תקח פירות גם משאר העצים, משה שהיה מופתע משאלה זו, לא חשב לרגע והלך להרב לזי לשאול אותו האם שאלתו של בנו היא שאלה טובה, הוא הלך ושאל את הרב לזי, הרב לזי אמר לו "כל הכבוד שאתה בא לשאול", האמת שלא ידעתי שיש לך עוד שדות, ולכך תדע לך שצריך להפריש ביכורים מכל שבעת המינים⁴, וכמו כן פרי אחד לא מספיק אלא צריך לתת אחד חלקי שישים מכל השדה⁵.

לאחר כמה ימים המשיך הרימון ושאר הפירות לגדול, והגיע עונת הבצירה של הענבים, ואז התחבט רבי משה, הרי איך הוא יוכל להביא את הענבים הללו לבית המקדש, הרי הוא ירקב. הוא הלך לשאול את הרב לזי, והוא ענה לו שהוא יעשה ממנו צימוקים, ומהתאנים יעשה גרוגרות. ושאר הפירות שיכולים להחזיק מעמד יניח כמו שהוא⁶.

אבל לדעת ר"ש לא חל הקדושה כלל (כך ביארו רוב המופרשים דעתו, אמנם ע"י בחידושי הגרי"ז (תמורה ד.) שדייק מלשון רבי שמעון "חזור וקורא" שמשמע דבעי קריאה פעמים) וטעמם של חכמים מבואר בירושלמי (פרק ב' הלכה ג') דכתיב "ביכורי כל אשר בארצם" שמשמע שהביכורים חלים במחובר לקרקע.

⁴ כך הכריע הרמב"ם (פרק ב' מהלכות ביכורים הלכה ב') וטעם הדבר דילפינן ג"ש ארץ הכתוב בביכורים מארץ הכתוב להלן, מה שם שבעת המינים, אף ביכורים משבעת המינים. אמנם בפירוש ריב"א (עה"ת) כתב שאין חובה להביא כל ז' המינים, אלא עיקר הילפותא הוא שהחובה הוא אחד משבעת המינים, ולא מין אחר. אבל בתוך שבעת המינים הוא יכול להביא איזה מין שרוצה. ויסוד דבריו הוא משום שאם יש חובה להביא מכל שבעת המינים, א"כ כל הקיץ לא יהיה אדם בביתו, משום שלכל פרי יש לו עונה אחרת בזמן שהוא מתבשל ונעשה פרי, ונמצא שכל פרי יצטרך להביא בזמן אחר. וע"י בבאור ההלכה (בתוך ספר דרך אמונה) שתמה מאוד על דבריו שאילו יביא מכל שבעת המינים יצטרך להביא כמה וכמה פעמים, הלוא אין שום מצווה להביא מיד כשהוא מבשיל, אלא יכול להביא באיזה זמן שרוצה, רק צריך להיזהר שלא יפסד, ולכך אם הוא אינו הולך מיד יצטרך לעשות מהענבים צימוקים וכו', ועי"ש בדבריו שמביא משנה מפורשת שבה מבואר שהיו מביאים את כל שבעת המינים בפעם אחת.

⁵ הביכורים אין להם שיעור, וכך אנו אומרים כל יום את המשנה שאלו שהם להם שיעור הפאה והביכורים והראיון. אמנם מבואר בירושלמי (תחילת פרק ג') שאע"פ שאין שיעור לביכורים מה"ת, מ"מ נתנו חכמים שיעור לביכורים, והיינו אחד משישים. וכך הכריע הרמב"ם (פרק ב' הלכה יח) אמנם מפורשי המשנה תמהו על דברי הגמרא שלכאורה יש שני משניות מפורשות שלביכורים אין שיעור. ולכך כתבו כמה אחרונים שהה"נ דעת ברייתא זו שיש לביכורים שיעור, אמנם דעת התנא של המשנה שאין לביכורים שיעור.

אמנם הגר"א דרך אחרת לו, והוא שיש שני סוגי ביכורים, שהרי בתחילת פרק ג' מבואר שיש עיקר ביכורים ותוספת ביכורים, והיינו שיש ביכורים מעצם חיוב הדין, והוא הביכורים שאדם מפריש בעת שהוא רואה תאנה שביכרה וכו', והיא עיקר המצווה. אמנם בעת שהוא מכין את הסל לעלות לירושלים הוא מוסיף עוד פירות עד שהוא מגיע לכלל אחד משישים של השדה (אבל להרמב"ם תוספת ביכורים האמור שם היינו לאחר שיש לו אחד משישים והוא רוצה להוסיף עוד פירות)

ועי' בדרך אמונה (שם בבאור ההלכה ד"ה אבל) שכתב לחדש שלכאורה יש מחלוקת בין הרמב"ם להגר"א בשיעור אחד משישים, שלפי הרמב"ם ששיעור אחד משישים הוא מעיקר חיוב הביכורים, נמצא שאחד משישים הקדישו בעת שביכרו, לכך הוא משער אחד משישים רק בכמות שישנו בתחילת הביכור, שהרי אין לו לדעת כמה עוד אמור להוציא שדה זו. אבל לדעת הגר"א שבתחילתו הוא מפריש רק אחד, ואח"כ הוא מוסיף עוד פירות להשלים לאחד משישים, נמצא שהוא צריך להפריש אחד משישים בכמות שיצא לאחר שנגמרו הפירות.

⁶ כדאיתא במשנה (פרק ג' משנה ג') שהקרובים מביאים פירות, והרחוקים מביאים גרוגרות וצימוקים, וביארו בירושלמי שהגדר רחוק וקרוב הוא האם יש לו אפשרות לשמור על שלימות הפרי, או שיש לחוש שמא יתקלקל.

הבן של רבי משה המתין בקוצר רוח ליום המיוחד שבו הם מתכננים לעלות לירושלים, לאחר תקופה הודיע רבי משה לבנו שמחר בבוקר אנחנו יוצאים, כל הלילה לא הצליח הבן לישון מרוב התרגשות. בבוקר הוא רואה את אבא שלו מכין סלסלה מכסף⁷, ומניח את הסלסלה על שור, ומוסיף שני תורים, את הקרנים הוא ציפה עם זהב, ואו אהניח עטרה של זית בראשו. רבי משה ראה שבנו עומד ומשתומם, הוא היה בטוח שיש לו הרבה שאלות לשאול, והוא עודד אותו לשאול, מיד הוא התחיל לשאול "אבא למה כל זה?"

ענה לו רבי משה:

- את השור – כי בבית המקדש אני רוצה להקריב אותו לקרבן שלמים⁸.
 - הקרניים מצופים זהב לכבוד ופרסום המצווה, והעטרה של זית להודיע שהוא משבעת המינים⁹.
 - היונים גם הם לעטר את הסלים – ואח"כ גם הם מקריבים לקרבנות.
- הוא רואה שלא רק אביו נוסע, אלא עימו נוסעים עוד אנשים רבים, בראש הרשימה עומד איש ומנגן בחליל – בתחילה הוא צועק לכל העיר "קומו ונעלה אל בית ה'". אח"כ כשהם מתחילים לנסוע בדרך הם שרים "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך", וכך מתקדמת הקבוצה עם שירים והתרגשות לקראת ההגעה לבית המקדש.

מגיע לילה הוא רואה שבמקום להכנס לבית מלון וכדו' הם יושנים ברצפה – אבא הוא שואל, מדוע לא נכנס לתוך בית לישון, הרי אני רואה הרבה בתים, אני בטוח שמישהו יסכים לארח אותנו. מיד רבי משה ענה לו "אתה יודע שאנחנו הולכים להכנס לתוך בית המקדש", נכון השיב הילד, המשיך רבי משה שהיות ויש חשש שאולי באחד הבתים יש טומאה שעלול לגרום לנו להפסיד את החוויה הרוחנית הגדולה להיכנס בבית המקדש.

סוף סוף נראה ירושלים מרחוק, ההתרגשות גברה יותר ויותר – איך שנכנסו לירושלים התחילו לשיר "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים". כל החניות עזבו את הדלפקים ויצאו החוצה לקדם את פניהם

⁷ הביכורים טעונים כלי, שהרי נאמר "ושמת בטנא" אלא שבמהות הכלי יש חילוק, וכדאיתא במשנה (פרק ג' משנה ח') העשירים מביאים בקלתות של כסף ושך זהב, והעניים מביאים אותו בסלי נצרים. למעשה העשירים הרויחו מזה, משום שסל של העניים לא היו מחזירים להם, אלא הכהנים היו מקבלים גם את הסל, ואילו של העשירים היו מחזירים להם את הסל. ועי' בגמרא (ב"ק צב.) שמבואר שם שזה המקור למה שאומרים הבריות "בתר עניא אזלא עניותא" שאחר העני הולך העניות, שהרי העני מביא של קלתות והיא ניתנת לכהנים, ואילו לעשירים מחזיר להם את הקלתות שלהם. בטעם הדבר מבואר שם במהרש"א שבביכורים של העני היות והקלתות אינם בעלי ערך, לכך הם מבוטלים כלפי הפירות, והם ניתנים עם הפירות. אבל אצל העשירים שהקלתות יש להם ערך גבוה, לכך הם אינם מבוטלים כלפי הפירות.

אמנם התוספות יו"ט כותב שטעם החילוק הוא מצד הנותנים, שהעשירים היו מביאים פירות מרובים, ולכך גם בלי הקלתות היה מתנתם גדולה ומכובדת, לכך לא היו מפקירים את כליהם לכהנים. אבל העניים מראש רצו שהכהנים יקחו את הקלתות, משום שהיות ופירותיהם מועטים ואינו נראה כמתנה גדולה, לכך העדיפו שיקחו גם את הקלתות למען יהיה מתנה ראויה.

⁸ המביא ביכורים טעון קרבן שלמים, וטעם הדבר מבואר בירושלמי שנלמד מהפסוק "ושמחת בכל הטוב" שאין טוב אלא בשר, לכך יש חובה להביא קרבן בעת הבאת הביכורים.

⁹ בטעם הדבר שבחרו בזית דווקא מבואר בדרך אמונה (פרק ד' אות קלה) משום שזית היא הפרי משבעת המינים שסמוכה לארץ תחילה בפסוק של שבעת המינים כידוע.

”ברוכים הבאים אנשי ציפורי” הם התרגשו ותוך כדי מגיעים סגני כהונה ובגני לזיה וגזברי בית המקדש לקדם את פניהם.

רבי משה החליט שלמרות שהוא עייף מהנסיעה עכ”ז עוד היום הוא הולך לתת את הביכורים לכהן. תחילה הוא טבל במקווה.

רבי משה נכנס לבית המקדש בהתרגשות גדולה נגש לכהן ואמר לו:

הַגִּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ:

הכהן ניגש את רבי משה ואמר לו להרים את הסל גבוה, הכהן הניח את ידיו למטה, ואז התחיל רבי משה לומר בקול גדול:

אֲרָמִי אֲבֹד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיִּגְדַּע שָׁם בְּמַתִּי מִעֵט וַיְהִי שָׁם
לְגֹי גְדוֹל עָצוּם וָרֹב; וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲבֹדוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ
עֲבֹדָה קָשָׁה; וַנִּבְעַד אֶל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹלֵנוּ
וַיִּרְא אֶת עַבְדֵינוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ; וַיִּזְבְּחֵנוּ ה' מִן־מִצְרַיִם
בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה וּבְמִזְרָא גָדוֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים;
וַיִּבְרָאנוּ אֶל הַמַּקְוֶה הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת
חֶלֶב וְדָבָשׁ; וַעֲתָה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רַאשֵׁי פְרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נָתַתָּה לִּי ה'.

רבי משה גמר לומר את כל הנוסח, הוא היה אדום מרוב התרגשות, תיכף הוא השתחוה בפישוט ידיים ורגלים, ויצא. את הפירות החשובים והקדושים קיבלו הכהנים לעצמם והוא חלק ממתנות כהונה.